

ROZHOVOR S JIŘÍM ŽÁČKEM

Připravil Jiří Korejčík

Jiří Žáček se letos potkává se svým významným životním jubileem. To byl důvod pro tento rozhovor. Záměrně bilanční, ale doufám, že i vtipný.

Před šedesáti lety jsi začal psát své první básničky. K tomu sis poznamenal, že psát je vždycky zároveň i troufalost, i nerozum, ale i východisko. Platí to pro tebe i dnes?

Platí. Dnes bych ještě přidal, že psaní je dobrý trénink. Dokud nám fungují mozkové závity, vše je OK. Až přestanou, je čas skočit do hrobu.

Tvoje počáteční básně jsou nabitě lyrickými neurózami.

Květen se mi vyzývavě šklebí do tváře

Splněné sny mě skličují jak tečka větu

Jaro otvírá své jarmareční oltáře

Má láska přežila mou první cigaretu

Je to silné čtyřverší s vrstevnatým obsahem, ale zdá se mi, že už v něm také vidím na básníkově tváři náznak smíchu, radost z nadsázky a dvojsmyslnost – jako by se tady rodil tvůj humor. Čím je pro tebe humor?

Věřím, že humor sehrál zásadní roli v procesu polidštění opice. Je to štěstí narodit se mezi usmívající se bestie, jak nás Čechy pojmenoval říšský protektor Heydrich. Narodit se v zemi, kde humor nefunguje, musí být zoufalství, protože humor je jediná inteligentní obrana proti životním karambolům a katastrofám.

1

- 1 • Pruněřov L. P. raz dva
- 2 • Strakonický hrad
a Otava
- 3 • Frýdlant zámek
- 4 • JŽ na chalupě ve
Frýdlantu

2

3

4

Narodil ses v Chomutově, do školky jsi chodil v Prunéřově, vyrůstal jsi ve Strakonících, s vlastní rodinou jsi žil ve Vlašimi, a když ses konečně usadil v Praze, kde jsi vystudoval Stavební fakultu ČVUT, pořídil sis chalupu ve Frýdlantu. Co pro tebe ta místa znamenají?

Náhoda to tak zařídila, že jsem všude zdejší, ale ty nejdůležitější roky jsem prožil ve Strakonících.

Nejvíc času máme v dětství a to jsi prožil v jižních Čechách. Jak se ti zapsaly do duše?

Cítím se jako Jihočech. Dvacet let jsem prožil ve Strakonících, nejstarší kamarády mám ze Strakonice, první lásku jsem měl ze Strakonice, sportoval jsem za ČZ Strakonice, dvakrát jsem se topil v nejkrásnější řece Otavě, všechno mám v paměti.

Co je na dětství nejúžasnější?

Nejúžasnější pro mě byla v dětství svoboda. Nebyly mobily ani počítače, televize teprve začínala, a tak jsme dětství neproseděli doma, ale prolítali venku, prolezli lesy a plavili se po řece, prali se jako divoši, sportovali.

Co jsi v té době četl?

Já i kamarádi jsme četli verneovky, Robinsona Crusoa, Stevensonův Poklad na ostrově, dobrodružné knížky. Skoro všichni kluci chtěli být námořníky, ale než jsme dospěli, tak nás to přešlo. Zaplatpámbu, jediný můj známý, který má námořnickou minulost, tvrdí, že to je nekonečná nuda.

Jak ses snášel s povinnou školní četbou? V té dnešní je dost tvých knížek...

Chodil jsem na stavební průmyslovku v jihočeské Volyni a tam se na povinné školní četbě moc netrvalo. Spíš na matematice, a s tou jsem nikdy problém neměl, patrně jsem po otci zdědil matematický mozek. Matika mi šla, ale nebavila mě. Víc mě bavily básničky, které jsem psal do tajného třídního časopisu. Za ty epigramy na spolužáky a kantory jsem dostal první honorář – dvojku z chování. Tenkrát jsme ale měli dvojky a trojky z chování docela běžně, byli jsme kluci nevyčválení. Ani nevím, jestli je ve školách ještě povinná četba. Ale vím, že při recitačních soutěžích školáků hodně soutěžících recituje moje básničky, dokonce si občas stěžovaly paní učitelky, že je „přežáčkováno“. To potěší.

Vím, že jsi několikrát navrhoval nakladatelům k vydání antologii české poezie s tvými medailony k jednotlivým autorům. Kdo z českých básníků tě ovlivnil a kdo ti nejvíc přirostl k srdci?

Nejvíc mě ovlivnil Karel Jaromír Erben, jeho Kytici mi četli už v předškolním věku. Nejspíš díky tomu mám pocit, že jsem ty balady nečetl, ale zažil na vlastní kůži. V sedmnácti jsem si koupil první knížku poezie – básně Karla Tomana. Následoval Gellner a po něm nejslavnější z českých básníků Nezval, Biebl, Halas, Hrubín, Kainar, Mikulášek. A samozřejmě i ti mladší, jako jediný český beatnik Václav Hrabě nebo Karel Sýs, autor úchvatné prvotiny Newton za neúrody jablek. K básníkům počítám i folkové zpěváky, z nichž nejpozoruhodnější mi připadá Jarek Nohavica.

1 • Vlašim 2021

2 • Tři mladí vodáci, JŽ první zleva

3 • JŽ 1948

4 • JŽ 1974

5 • Básník Jiří Žáček na cestě do
dětství

Jaké byly tvé první lásky, které doprovázely tvé první básně?

První lásky, pokud nejsou traumatizující, bývají úchvatné, ale já jsem psal básničky ještě před prvním zamilováním. Přesněji řečeno – epigramy, humoresky, srandičky.

V roce 1965 jsi poprvé publikoval v časopise Divoké víno své básně – Lamentace a Rybář sen. Objevily se i v programu divadla poezie. Zde jsi taky potkal spoustu svých celoživotních soupeřů. Kdo všechno to byl a co pro tebe tato zkušenost znamenala?

Divoké víno byl časopis pro outsidersy – profíci publikovali ve Tváři, v Sešitech pro mladou literaturu, v Hostu do domu. Ale mně připadaly básně absolventů UK příliš učené, nudné, k nečtení. Takový Václav Hrabě, jediný český beatnik, publikoval právě v Divokém víně, kde nad ním nikdo neohrnoval nos. Nejsem typ, který vysedává po redakcích, takže jsem osobně znal jen Hesse, Cincibucha a Sýse. Ale v Divokém víně vyšla moje prvotina Ráno modřejší večera. Pár dní po vydání, poté co jsem si odnesl balík autorských výtisků, byla redakce Divokého vína policejně uzavřena a redaktoři Hess s Cincibuchem skončili v kriminále. Údajně za nějaké finanční nesrovnalosti, ale všichni jsme to vnímali jako cenzuru.

Těch 40 výtisků, které jsem si odnesl, bylo vše, co se dostalo ke čtenářům.

O svých prvních básnických sbírkách Ráno modřejší večera a Napjatá struna jsi napsal, že poezie je permanentní pokus obnovit ztracenou vnitřní harmonii ve světě plném disharmonie. V jejím silovém poli tají ledovce předsudků

a z pouště všednosti klíčí zázračná vegetace. Platí to pro tebe dodnes po tolika básnických knihách?

Myslím, že to platí pro veškerou poezii. Psaní básní není normální koníček, kterým lidé zahánějí nudu, ale posedlost podobná drogové závislosti.

V polovině 70. let přišla sbírka Anonymní múza. Kdo byla ta Múza?

Z té anonymní múzy se nakonec vyklubala moje budoucí manželka Eva.

V době svých prvních lyrických výbojů jsi sbíral a psal aforismy. Nezačalo to už na střední škole těmi epigramy?

Jasně, souvisí to s epigramatickými záchvaty. Objevil jsem tehdy polského mistra aforismu Stanisława Jerzyho Leće. Ale nejsem žádný sběratel, jak jsem se o sobě dočetl – kdybych byl sběratel, neměl bych čas na vlastní tvorbu. Nakonec mám nejraději ty větičky, kterým říkal Gómez de la Serna gregerie, Václav Kubín je pojmenoval výstižně metaforismy a sám je také psal.

Co tě dokáže víc vyvést z míry.
Rozum, nebo emoce?

Rozum je náš kamarád, ten nás má rád, proto nám občas i lže, aby nás potěšil – ale jestli s námi něco dokáže zamávat, jsou to emoce.

Oblíbil sis psaní aforismů. Co tě na tak krátkém literárním žánru láká?

Stručnost. Aforismy šetří čas a provokují k nekonvenčnímu myšlení. Nemusí být nutně humorné ani vtipné, ale veselost, jak pravil Hemingway, je druhém odvahy. O první aforismy jsem se pokoušel před čtyřiceti lety. Inspirovaly mě k nim Lecovy Neučesané myšlenky a Laubovy, Růžičkovy a Štubňovy aforismy tištěné tehdy v Plameni. Před více než šedesáti léty byly aforismy populární, mnohem populárnější než dnes. Časopiseckým redaktorům patrně chybí smysl pro humor, na rozdíl od čtenářů, kteří vesele kupují všechny ty inspiromaty, perly ducha a murphologie.

V knížce Zákony schválnosti jsi stvořil pana XY, který se vyjadřuje pouze v aforismech. Měli bychom si z něho vzít příklad?

Pan XY není žádný vtipálek, který se chce ve společnosti blýsknout svými bonmoty. Jen s údivem pozoruje paradoxy života a snaží se v nich vyznat. V tom bychom si z něj příklad vzít měli, a když přitom pobavíme své bližní, tím líp.

Jeden z tvých aforismů zní: Se svým lepším já mám samé horší zkušenosti. Můžeš prozradit, jaké to jsou zkušenosti a jak jsi na tom se svým horším já?

Zlidovělé rčení tvrdí: Každý dobrý skutek má být po zásluze potrestán. Fakt je, že v životě to tak často chodí. Naše lepší já nám svou ušlechtilou naivitou komplikuje život. Z těch trapných komplikací nás obvykle musí vysekat ten přízemní pragmatik a ironický cynik – naše horší já. Ideální je, když se obě JÁ jakžtakž respektují a zdravě provokují. Komu jedno

z nich schází, zpravidla skončí špatně – v blázinci, na hřbitově nebo v lochu.

Jak vymýšlíš aforismy?

Aforismus se nedají vymýšlet – musí mě napadnout už hotový. Obvykle se vyrojí celá série nápadů, a těch dobrých bývá jen pár. Lidský mozek dokáže spolu s dobrými nápady zplodit i spoustu pitomostí.

Neobáváš se, že se do tak krátké formy, jakou má aforismus, vejdou jen příliš krátké myšlenky?

Nemám valnou důvěru v příliš obšírné myšlenky, věřím, že ty nejlepší nápady se vejdou do jedné dvou vět. Ale ono jde spíš o to, aby aforismus, báseň, román čtenáře nepoučovaly, nýbrž inspirovaly je k vlastním myšlenkám. Sám jako čtenář dávám přednost provokatérům před kazateli věčných pravd.

Řadu aforismů jsi věnoval ženám a ty od mužů očekávají lichotky. Lze napsat lichotivý aforismus?

Kdo chce slyšet lichotky, ať nečte aforismy, nýbrž milostnou lyriku, nejlépe trubadúrskou nebo renesanční, která byla opravdu galantní a vášnivá. Ale buďme upřímní – my muži také milujeme obdiv a chválu, hlavně od žen. Moudré ženy také chválou nešetří, přestože si ji kolikrát ani nezasloužíme – vědí, že muži za pochvalu dokážou i nemožné.

V 80. a 90. letech minulého století se před tebou otevřela široká a rozmanitá literární krajina, vedle aforismů jsi psal satiry, parodie, písňové texty, fejetony a bajky. Zpracovaly také biologické hodiny a najednou jsi psal knihy pro děti

- 1 • *Jirka, manželka Eva a dcera Markéta, 80. léta*
- 2 • *JŽ 80. léta*
- 3 • *JŽ s dcerou Markétou (1988)*
- 4 • *JŽ s otcem (2000)*
- 5 • *JŽ se synem Jakubem (1987)*

ve všech žánrech. Byly tak úspěšné, že si tě přivlastnily všechny české děti. Převtětil ses v nejoblíbenějšího vypravěče pohádek a básníka pro děti?

Psaní pro děti jsem neplánoval, přišlo to samo, když se mi narodila dcera Markéta a syn Jakub. Když jsem pro ně napsal svou první dětskou knihu *Aprílová škola*, chytrolíni mě přesvědčovali, že dnešní děti už nechtějí básničky, ale matematické rovnice. Naštěstí jsem rukopis *Aprílové školy* poslal malíři Adolfu Bornovi a tomu se líbila. Knížka, kterou chce ilustrovat Mistr Born, ta už byla pro vydavatele atraktivní. A po *Aprílové škole* to pokračovalo setrvačností. Psaní pro děti pro mne bylo nějak svobodnější už proto, že v poezii pro dospělé vládla vážnost až smrtelná, zatímco mně se do psaní skoro vždy vloudí humor.

Děti ti to nezapomněly, a když povyroستly, začaly číst tvoje ostatní básně, ve kterých jsi zkřížil lyriku a humor, a díky tomu ses stal nejčtenějším současným českým básníkem. Co se ti na setkávání s dětmi na besedách a kulturních akcích nejvíc líbilo?

Nejúžasnější pro mě byly dialogy se školáky, kteří kladli odvážné a někdy i drzé otázky. Ta improvizace, kdy musíš reagovat okamžitě a bez rozmyšlení, pro mě byla vzrušující jako samotná tvorba. Napadaly mě při tom věci, které by mne jinak nenapadly.

Od 80. let jsi také vydával satirické sbírky. Shodou okolností všechny ilustroval Adolf Born a vyšly souborně jako *Český satirikon*. Čím pro tebe je satirická poezie?

Satiru jsem psal v překotných 80. a 90. letech. Čtenáře jsem zaujal v roce 1980 knížkou Okurková sezona, spíš parodickou než satirickou, ale od Rýmů pro kočku se mi satira psala sama. Byla to pro mě obrana zdravého rozumu. Ale ironizace revolučního patosu ti u lidí, kteří tě nemají rádi, vynese cejch milovníka starých pořádků, což unaví. Kdo by chtěl ztrácet drahocenný čas vysvětlováním, že nadávat na minulou blbost je pozdě, satirik musí mířit na blbost současnou. A taky musí mířit na panstvo nahoře, a ne na kmány v podhradí.

Umí si satirik udělat sám ze sebe legraci, když se tak rád trefuje do jiných lidí?

Věřím, že to umím. Kdo se pokouší o humornou tvorbu, musí si dělat legraci nejen ze svých bližních, ale i sám ze sebe. Takoví namyšlení mravokárci, kteří se rádi dávají druhým za vzor, samozřejmě existují, ale hádám, že je nikdo nemá rád. Dobře jim tak.

Český satirikon dělá průvan ve světě opatrných názorů a vysmívá se samolibým tvorům, kteří rádi poučují a myslí si, že mají patent na pravdu. Arbitři vkusu jsou za všech dob smrtelně vážní, mají rádi úpění a pláč, zato smích jim připadá podezřelý. Z toho důvodu se humor s poezií obtížně kříží. Jaké máš ty nastavení k humoru a poezii.

Miluji poezii, ale spíš bych se v životě obešel bez ní než bez humoru. Nemyslím laciné vtípkování za každou cenu, jakým nás oblažuje televize, myslím humor jako způsob vnímání světa a způsob lidské komunikace. Humor je nejlepší světový názor, jenž straní pravdě, proto si dokonce troufám uvažovat o zásadním podílu humoru na polidštění opice.

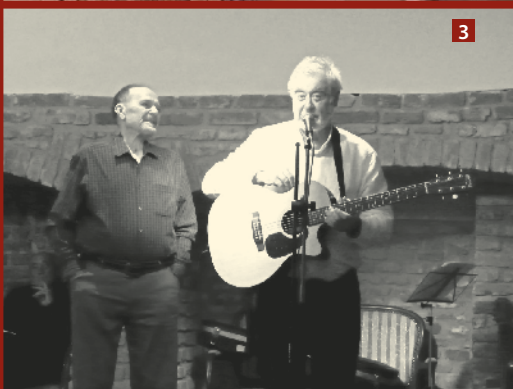

1

2

- 1 • Sobotecké múzy v roce raz dva
- 2 • Klub přátel poezie 2025: zleva
V. Janovic, I. Šmoldas, Petr
Bílek, O. Hrivňáková a J. Žáček
- 3 • JŽ s M. Prokopem 24. listopadu
2022
- 4 • JŽ s M. Floriánem
a V. Janovicem
- 5 • K. Sýs a J. Žáček na Žofině

3

4

5

Čím je pro tebe sonet?

Musím se přiznat, že dlouho mi sonety připadaly příliš staromódní, artistní, snobské. Zvláště renesanční velikáni Dante a Petrarca mě upřímně znudili opěvováním fatálních žen – zato jejich vrstevník, ironik a buřič Cecco Angiolieri, který napsal: *Kdybych byl oheň, zapálil bych svět*, mě uhranul svým životním pocitem. Jeho a Shakespearovy sonety mě přesvědčily, že forma nemůže být nudná ani staromódní, že záleží pouze na obsahu, zda bude báseň nudná nebo úchvatná, vyčpělá nebo vzrušující. A uvědomil jsem si, jak proměnlivý může sonet být – vyznání, zpověď, meditace, pamflet, parodie, žert... Tehdy jsem vzal sonet na milost a rozhodl se, že připravím knihu sonetů.

Knihy Sonety nakonec vyšla v roce 2015 v doprovodu obrazů ze světových galerií. A několikrát se dotiskovala. Tvoje Sonety jsou proměnlivé jako život, vážné i rozmarné, láskyplné i ironické. Rozdělil jsi je do tří oddílů – sonety lyrické, delirické a melancholické. Kde jsou sonety milostné?

Milostné sonety jsou ve všech třech oddílech. Ze současného života do nich proniká víc nesoulad než soulad mužské a ženské sexuality, a jsou to verše víc nemilostné než milostné.

Podobně jako satiry a Sonety jsi také vydal všechna svá čtyřverší v jedné knize. Ta poslední, nejobsáhlejší, se jmenovala Jsem tady jako pouhý host. Tvoje čtyřverší jsou dva tři nápady sevřené rýmy a obsahově spojené do jasné pointy jako tečka. Tuto formu jsi vymyslel sám pro sebe?

Já беру čtyřverší jako český ekvivalent japonských haiku. Občas mi i čtyři řádky připadají příliš rozměrné, tak zkouším dvouverší. Ale teprve se zacvičuji.

V 90. letech jsi v nakladatelství Miloslava Švarce vydal sbírku Idioti mají přednost. Platí tato poučka i dnes a jak se s ní vyrovnáváš?

Idioti odjakživa měli a mají přednost. Právě idioti, jiným slovem psychopati, mají politické ambice a při cestě k moci dobře spolupracují. Podle dr. Koukolíka to nejsou pitomci, mají nadprůměrné IQ, ale chybí jim svědomí, soucit a solidárnost. Dobrá výbava pro kariéru!

Velkým předělem v tvém životě i tvorbě byla básnická sbírka Třetí poločas ilustrovaná Vladimírem Suchánkem. Můžeš nám říci proč?

Před dvaceti lety mi lékaři diagnostikovali rakovinu hrtanu. Prý následek čtyřicetiletého kouření cigaret. Podle mne spíš následek životních nerváků. Operaci беру jako druhé narození čili třetí poločas.

Jak se díváš na Třetí poločas s odstupem času?

Třetí poločas je samozřejmě nonsens, ale když jsem se po operaci rakoviny podruhé narodil, řekl jsem si: A pak že třetí poločas neexistuje! Tříměsíční balancování mezi životem a smrtí je nepřenositelná zkušenost. Proto o něm v této knížce vlastně nemluví, nemám potřebu nikoho šokovat ani dojímat, ale docela určitě to změnilo můj pohled na svět. Třetí poločas je vážná a možná chvílemi depresivní básnická kniha, ale to snad nevadí. Aspoň všem čtenářům, kteří si

mě zařadili mezi humoristy, připomenu, že píšu také lyriku. V době zmatených hodnot nemám potřebu se nikam zařazovat a úplně mi postačí, když Třetí poločas potěší mé staré čtenáře.

Místem, kde se cítíš jako doma, jsou kavárny. Věnoval jsi jim celou knihu nazvanou Café Robinson. Jakou kávu piješ nejraději?

Poslední dobou vysedávám spíš u doktorů než v kavárnách, ale doma mám dobrý kávovar. Chutná mi italské espresso, ale vůbec nejlepší kávu jsem pil před dvaceti lety v Arménii. Domorodci ji vařili v džezvě.

Souhlasíš s Ferlinghettim, že svět básníky i ke své škodě ignoruje, než dosáhnou komerčního úspěchu. Jak jsi na tom byl ty?

Řekl bych, že svět ignoruje básníky, i když mají úspěch. Psaním básní se člověk v Čechách neuživí, leda když vedle toho píše romány, učebnice, encyklopedie nebo scénáře k úspěšným divadelním hrám a filmům. Ale teď mě napadl aforismus: I básník se může stát milionářem, když vyhraje v loterii milion.

Proč podle tebe lidé potřebují číst poezii? A neztrácejí v poslední době, kdy stále stojíme na vrcholu něčeho, o ni zájem?

Knížky poezie dnes vycházejí v minimálních nákladech. Kam se poděly zlaté časy Klubu přátel poezie? V 60. letech, ale i v 80. vycházely knihy básní v nákladech 10, 20, 30 tisíc výtisků. Písničky Jiřího Suchého v rekordním nákladu 50 ti-

- 1 • *JŽ s Markétou Dobiášovou ve 13. komnatě*
- 2 • *JŽ s manželkou Evou ve 13. komnatě*
- 3 • *JŽ s Artušem a majákem (2010)*
- 4 • *Mikuláš hlídá čaj (2022)*

- 1 • JŽ s V. Páralem
(Cena ALČ 2010)
- 2 • Křest knížky Milovníci knížek
s M. Huptychem (vlevo)
a M. Kovaříkem (2010)
- 3 • JŽ a Adolf Born se
Strašidelnými pohádkami
- 4 • JŽ a M. Richter při
předávání Ceny Jána Smreka
(Bratislava, 2011)

síc! Že by se poezie přežila, tak jako se přežily básnické eposy? Možná že lidé nacházejí poezii v televizi, na internetu. Možná ubývá čtenářů.

Ale docela určitě přibylo autorů. Nikdy nebylo v Čechách tolik lidí, kteří si doma, jen sami pro sebe anebo pro přátele, píšou básně. Jak to vím? Protože mi je posílají, abych jim je pochválil.

Jak vnímáš dnešní inflaci slov a babylonský zmatek v komunikaci?

Občas mi připadá, že se nějaký Lord Voldemort pokouší zničit svět zmatením jazyků – a to je velmi riskantní. Když se lidé nedomluví slovy, jak si dají vědět, že spolu chtějí žít v míru a přátelství?

Jaká přátelství máš na mysli?

Přátelství bývá pro muže nejpevnější vztah, bohužel to platí i mezi gangstery. Přátelství žen je zranitelnější, ženy jsou schopné se znenávidět na smrt kvůli jednomu chlapovi. Ale to je stereotyp vydedukovaný z literatury a filmů, třeba je to ve skutečnosti jinak. Říká se, že přátelství mezi mužem a ženou prý není možné, prý je to vždy jednostranná láska. Může být, ale nemusí: partnerská i manželská láska se po letech často změní ve vztah, který má parametry přátelství. Což je dobře – kdyby lásky končily vzájemnou nenávistí, tak by lidstvo dávno vyhynulo.

Kdy býváš nejvíc šťastný?

Nejvíc štěstí nám asi přináší láska, ta erotická i ta rodičovská, bratrská a sesterská. Kromě ní jsem zamlada prožíval inten-

zivní radost i po vyhraných zápasech v basketbalu v dresu strakonického ČZ, dnes mívám radost, když jdu z lesa s košíkem hřibů. Štěstí cítím při šťastných setkáních s dobrými přáteli. Ale také při četbě geniálních knížek, jako je třeba Sto roků samoty Garcíi Márqueze.

Jsi vášnivý houbař, asi už od dětství. Kde jsi měl svá oblíbená houbařská místa, určitě jich byly desítky?

Na houby mě naučili chodit rodiče a prarodiče ve Strakonících, které mají lesnaté okolí. Ale v paměti mi utkvěly hlavně úrodné stráně Blaníka, kam jsem to měl z Vlašimi, kde jsme žili 9 let, jen kousek. Koše křemenáčů jsem nosíval z lesů u Sedmpán, také pár kilometrů od Vlašimi. V posledních letech pobývám v létě na chalupě ve Frýdlantu a objevil jsem i pár houborodých jizerskohorských lesů, v posledních letech jezdívám do okolí Jablonného v Podještědí.

Jaká máš oblíbená jídla z hub?

Nejraději mám smažené řízky z bedel, ale takové hovězí na houbách je také excelentní pokrm. Mám rád i houbového kubu.

Viděl jsem tvé fotografie z chalupy, jak se zalíbením čistíš houby. Na co při tom myslíš?

Houby nečistím se zalíbením, daleko raději mám houbaření v lese, při němž myslím jen na houbaření.

Napsal jsi nádherný Sonet ňam ňam k poctě ryzců naložených v octě. Je zřejmé, že Jirka Scheinost je v tvých

očíh opravdový mistr. Myslíš tím, že je mistr jako houbař, sběratel těch božských hub, nebo jako gurmán?

Jirka Scheinost byl můj skvělý švagr, žil s rodinou v jihočeské Volyni a byl to dřevorubec. Vyznal se dokonale v tanních hvozdech, věděl, v kterém lesíčku porostou ryzce a pod kterým stromem bude výstavní hřib. Prostě houbařský šaman. Velmi si vážil toho Sonetu ňam ňam, který se mi – myslím – opravdu povedl.

Jaká česká jídla máš ve svém gurmánském jídelníčku?

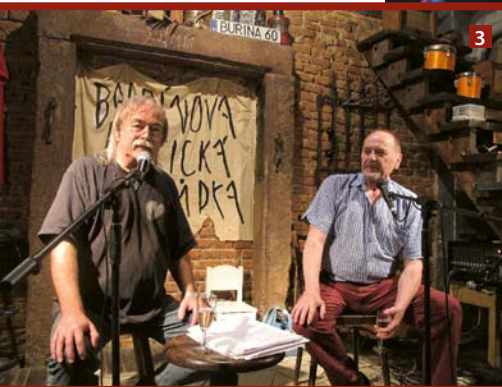
Po pravdě mám rád obyčejné pokrmy, pochutnám si na dobře upečeném chlebu s kouskem másla. A můj nejmilejší pokrm byly bramboráky, které dělávala moje maminka a říkala jim karásky. Jenže nikdo jiný už je neumí usmažit!

Občas jsi také cestoval po světě. Nabídli ti na cestách nějaké lahůdky, že jsi na ně nikdy nezapomněl?

Před lety jsem se potkal ve slovinském Piranu s geniálním scenáristou Milošem Macourkem a on mě vytáhl na večeři do místní rybí restaurace. Byly to kulinářské orgie, ale bohužel si už nepamatuji, které mořské dobroty jsme jedli.

Jsi nejen gurmán, ale též gurmet, tedy labužník a také znalec vína. O víně jsi napsal desítky básní. Jaké jsou tvoje vinařské preference a mění se s věkem?

Nejsem žádný znalec vína, ale chutná mi víno ze severočeských Žernosek. Doporučuji!

- 1 • Jazz Dock JŽ s Renatou Drössler
- 2 • JŽ s režisérem S. Mošnou na premiéře hry Ptákoviny v MěD Brno
- 3 • JŽ se Slávkem Janouškem v Balbínce
- 4 • Čtenářka Jiřího Žáčka

Jak víno podněcuje básnickou fantazii nebo melancholii; jak se pozná, že má víno opravdu básnickou jiskru?

Jednoduše – když mám nutkání napsat báseň, je jasné, že víno má básnickou jiskru. Ideální je, když to víno piju s nějakou múzou.

V minulém desetiletí sis oblíbil knihy, které vznikaly jako pásmo básniček, fejetonů, fotografií, úvah i pokusů vyjádřit se výtvarně nebo hudebně. Byly to hlavně knihy Jak jsem potkal mořskou pannu, Strážce majáku, Šansony a spol. a Jak rozesmát Monu Lisu. Nezatoužil jsi někdy vystoupit s kytarou před publikum, namalovat obrazy pro svou vernisáž nebo se aspoň blýsknout na jevišti v kuse, který jsi sám napsal?

Sklony k exhibicionismu jsem v sobě zaháněl celý život, ale občas se mi i tak v noci zdálo, že hraju v jakémsi divadelním kusu – ale proboha v kterém a jaký monolog mám deklamovat? Úspěšnější jsem byl jako výtvarník, ilustroval jsem si dvě knížečky, ale s akademickou malířkou po boku se těžko výtvarníčí.

Kniha Šansony & spol. s cédéčkem Renaty Drössler Motýl něhy uletí dokládá, jak velký počet vynikajících textů jsi napsal k šansonům. Píšeš texty na hudbu, nebo je to obráceně?

Řadu textů jsem psal na hotovou muziku, ale víc bylo těch, které zhudebnění předcházely. To je pro textaře jednodušší, ale často právě hudební motiv inspiruje k nápadu, který by mě bez té muzikální rozbušky nenapadl. Takže nejčastěji si při psaní textu pískám v duchu vlastní melodii, a když je

ta melodie dobře trefená, tak se správná slova dostaví jako ptactvo nebeské na mé zahradní krmítko. Nejen u textů, ale také u básní mívám neodbytný pocit, že mateřština básní sama a já jsem pouhý zapisovatel. Hej, vy tam nahoře nebo kde, díky, pokračujte!

Naučil ses o svých citech vyjadřovat tak přesvědčivě, že ti čtenáři věří a dokonce mohou tvoji zkušenost prožívat s tebou. A může se stát, že i ty zapochybuješ, zda je všechno pravda? Jak si užíváš takový svár ve vlastní mysli?

Nevzpomínám si, kdy se mi něco podobného stalo. Můj mozek je rád strážlivý, ale když si naliju dobré žernosecké víno, nikdy neodmítne.

Další experimentální knihy jsi opustil v době covidu. Jako by nebyla chuť je realizovat. Jak jsi prožil covid?

Zatracený covid! Dal jsem se očkovat pozdě, a tak jsem prodělal covidový duet. Takže proti tomu letošnímu jsem se dal očkovat už v předstihu. Ale jsou i chřipky, angíny, a letos v létě jsem si dopřál zápal plic, který mě dokopal až do nemocnice.

Přesto tvoje covidová sbírka *Kdo učí ptáky zpívat* ti přinesla jednoznačný úspěch a také navázání spolupráce s Josefem Velčovským. Co jste spolu vydali?

Pepík Velčovský mi ilustroval už sbírku *Papírové růže*, která vyšla roku 1987. Ale tentokrát toho bylo víc – vedle jmenované knížky ještě *Život je krátký* a do třetice *Miss Dobré naděje*. A příští rok přibude ještě *Moře času*. Teď už jsme s Josefem přátelé.

1. S dcerou Miloslava Švarce Veronikou Baštovou, která nyní řídí nakladatelství Šulc-Švarc
2. Autogramiáda knihy *EVY s litografiemi Vladimíra Suchánka* (2025)
3. Se zakladatelem nakladatelství Šulc-Švarc Miloslavem Švarcem
4. S Vladmírem Suchánkem (vpravo) a Jiřím Korejčíkem při autogramiádě přelomové sbírky *Třetí poločas*

Zatoužil jsi někdy mít tři roky prázdnin? A co bys na těchto prázdninách podnikl?

Ve sbírce *Tři roky prázdnin* jsem si postěžoval, že jsem tři roky neměl čas na psaní ani na život, ale nebyla to pravda, jak dokazuje právě tato knížka.

Máš rád cestování? Přitahuje tě exotika?

Zamlada jsem toužil procestovat svět, ale tehdy to moc nešlo, poprvé jsem vyjel za hranice v osmnácti letech. Moje vnoučata do svých osmnácti procestovala celou Evropu! Dnes už jsem starý lenochod, pokud ještě někam vyrazím, tak leda k moři, nejspíš do mého oblíbeného slovinského Piranu. A musím se přiznat, že začínám být alergický na jazyk, bez něhož se člověk nikde nedomluví. Britské impérium, nad kterým slunce nezapadalo, už odvál čas, ale imperiální angličtina si podmanila celý svět.

Jaké květiny máš nejraději? A jaké barvy?

Dlouho jsem přemýšlel, proč ve sportu fandím Švédům, a přišel jsem na to: protože hrají ve žlutých dresech! Takže je jasné, že květiny mého srdce budou žluté: pampelišky.

Které ptáčky nejraději vidíš na svém zahradním nebo balkonovém krmítku?

Obdivuju brhlíky, kteří umějí chodit po stromech i po zdi hlavou dolů. Na krmítko mi zalétali i strakapoudi, ale nejspíš se odstěhovali do nějaké Tramtárie, kde si lidé neničí životní prostředí. Možná to souvisí s fatálním úbytkem hmyzu, o kterém čtu na internetu. Na zahradě u své chalupy vidím,

že motýli už téměř vyhynuli, ale ani vos nebo sršní moc nevidíte.

Víš, kdo všechno žije na tvé chalupě ve Frýdlantu a co dělá, když tam nejsi?

Mívali jsem ve sklepě potkany, ti zmizeli, ale nastěhovaly se k nám kuny. Taková roztomilá zvířátka to jsou, ale když jich máte rodinku v podkroví, těžko se jich budete zbavovat. Nepomohou ani zvukové plašiče.

Co děláš pro to, aby ses necítil starý?

Neovládám umění stárnout. Jak si ověřuji na všemožných testech a kvízech, mozek mi funguje víceméně jako zamlada. Tělo ne, tam ty roky cítím – vyjít po schodech tři patra je pro mě horor. Takže abych se necítil starý, stačí vyjet ta tři patra výtahem a nešlapat je pěšky. Ale to je pokus o vtip – po pravdě právě v tom výtahu se cítím starší víc, než by se mi líbilo.

Usedáš před prázdný papír automaticky denně nebo až s nějakou myšlenkou?

Ve svých mužných letech jsem psával po nocích, vypil jsem přitom litry kafe, ale i vína, hulil jsem cigaretu za cigaretou, byl jsem regulérní narkoman a nápady se rojily. Obvykle jsem každou noc napsal dvě tři básně, ale samozřejmě zdaleka ne všechny snesly publikování. V šedesáti mi doktoři diagnostikovali rakovinu hrtanu a já si musel připustit, že sebezáhubný styl života už dávno není pro mě. Od té doby v noci spím, kávé a alkoholu holduji jen přiměřeně a k prázdnému papíru usedám, jen když mám nějaký nápad. Ale nápady se

rojí i v pokročilém středním věku, v posledních pěti letech mi vyšly tři sbírky básní.

Proč píšeš básně perem a prózu necháváš psát Huga?

Při psaní básniček hodně škrtám, a to se lépe provádí perem než počítačem. Můj počítač Hugo při psaní prózy tolik neškrtá. Má mě rád.

Anonymita sociálních sítí umožňuje každému vynadat komukoli. Nemáš na to taky někdy chuť?

Na asociální sociální sítě vlastně ani nelezu, a když potřebuji někomu vynadat, vynadám mu pěkně v duchu. Ten mstivý duch sociálních sítí je mi cizí.

Pravda a lež. Jak je od sebe v době dezinformací rozeznat?

Rozeznat pravdu a lež je někdy opravdu téměř nemožné, dezinformace vymýšlejí celé týmy expertů a člověk se vlastně musí řídit instinktem. Ale už v dobách egyptských faraonů někteří z nich nechávali falšovat historii ve svůj prospěch. Lež patří k dokonalým pravěkým vynálezům, které fungují spolehlivě i dnes, stejně jako nůž, sekera, motyka.

Na chalupě spíš dobře? Spíš dobře, jen když se ti něco hezkého zdá, nebo tě vlastní sny zaskočí nečekanou představivostí?

Spím dobře všude, myslím, že bych usnul i při kanonádě. Se sny to je horší, ráno si obvykle nic nevybavím. Kde jsou ty

časy, kdy mě pronásledovaly bujné erotické sny! Ale co by člověk chtěl v osmdesáti...

Posloucháš někdy na chalupě ticho? Takové to ticho před básní.

Ticho před básní, o kterém píše Milan Rúfus ve stejnojmenné básni, je dnes velmi vzácné zboží. Konzumní svět, kterému vládou lidé s mentalitou hokynáře, nepotřebuje poezii, protože je neobchodovatelná, a nepotřebuje ani ticho. Právě ticho nám budou pozítří draze prodávat, stejně jako dnes vodu a zítra vzduch. Udržet si ticho aspoň v duši, když kolem nás burácejí decibely, je čím dál náročnější. Pod okny našeho pražského bytu není ticho ani v noci, každou chvilku projíždí auto nebo tramvaj. Kdybych čekal na ticho, nejspíš bych se žádné básně nedočkal.

Čekáš tedy na nějaký pokyn shůry, až se dostaví inspirace?

Nejsem mystik a nevěřím v božské vnuknutí, věřím v úžasnou schopnost lidského mozku přemýšlet nejen o zadání, které mu vědomě předkládáme, ale zároveň o mnoha dalších věcech. Jen tak si vysvětluji, že se nám v mysli jako blesk z čistého nebe zjeví nečekané myšlenky a nápady. Fantazie je božský dar, ale ani básník se neobejde bez logiky a systémového myšlení. Představa filmových a televizních tvůrců, že básníci jsou pomatení blouznivci, kteří nedovedou spočítat ani 2×2 , je naivní. Znáám řadu básníků, kteří mají – stejně jako já – státnici z matematiky. Proč se tedy neživí jako inženýři, ekonomové, manažeři? Protože by je to nebavilo. Básníci mají jiné priority než fotbalový nebo hokejový fanoušek.

- 1 • S dcerou Markétou na rodinné dovolené v Piranu
- 2 • JŽ na Oblázkové pláži v Piranu
- 3 • Ať šli, kam šli, vždy se zasešli na jediném náměstí v Piranu
- 4 • JŽ s mořskou pannou na břehu Jadranu

V čem se liší psaní básniček pro děti od poezie pro dospělé?

Když píšu pro děti, snažím se čtenáře rozveselit, když píšu pro dospělé, předpokládám, že snesou jistou dávku skepse. Možná dokonce koňskou dávku skepse potřebují. Já sám coby čtenář miluju hrůzostrašné knížky a filmy z blízké budoucnosti, ať už je to beletrie, nebo čirá futurologie; není to jakési šamanské zažehnávání katastrof tím, že je veřejným odhalením zbavíme magické síly? Ale čtenáře ať straší jiní autoři, mně udělá větší radost, když je dokážu rozesmát. Dobře se pamatuju, jak mi poezie při mých prvních námluvách vzdorovala. Byl bych tenkrát potřeboval učitele a rádce, ale žádný po ruce nebyl, a tak jsem se musel učit vlastními omyly. Jen balvan se nevyvíjí. Každý básník, i kdyby psal pořád stejně, se vyvíjí lidsky, a to se nakonec musí projevit i v jeho tvorbě. Někteří zrají jako víno a jiní se domnívají, že zrají, a přitom octovatí v břechku.

A nebylo to taky trochu díky profesorce Léblové na stavební průmyslovce, že tě poezie osudově oslovila?

Paní učitelka Léblová nás, nevycválané pubertáky, kultivovala tehdejší „poezií všedního dne“, Šotolou, Holubem, Šiktancem, ale mně tenkrát nejvíc učarovala Hrubínova Romance pro křídlovku. To je magická skladba, které jsme nemohli rozumět, a přece nás zasáhla výbojem krásy. Paní učitelce, která byla jen o pár let starší než my, při té poetické misi určitě pomáhal její ženský půvab. Obvykle poezie slouží ženské kráse, tehdy to zapůsobilo opačně.

Nakonec se ti podařilo dostat se od stavařiny k poezii. Co jsi při tom cítil?

Úlevu. Radost z toho, že jsem si zachránil život. Po třech letech inženýrské praxe mi technické zaměstnání začínalo lézt na mozek, a tak jsem využil nabídky pracovat v nakladatelství Československý spisovatel jako redaktor. Teprve později mi došlo, že jsem si život zároveň zkomplikoval. Stát se nakladatelským redaktorem v roce 1974 znamenalo vstoupit na bojiště po bitvě. Řada spisovatelů nesměla publikovat. Možná jsem to měl tenkrát zabalit a vrátit se do Benešova ke své původní profesi, ale já měl k inženýrské kariéře takový odpor, že jsem v nakladatelství zůstal. Byla to mizerná léta a člověk se nevyhnul některým kompromisům, ale nehodlám se za to nikomu omlouvat, leda sám sobě.

Vnímáš vlastní básně jako melodii? Jak ti zní?

Hudbu ukrytou v básních vnímám převážně jen podvědomě. Když o tom začnu přemýšlet, z mých dětských a humorních básniček slyším znít lidové popěvky, z vážnější lyriky spíš janáčkovské disharmonie. Ale podstatné je, jakou hudbu při čtení slyší čtenář.

V jedné anketě, čemu se nejraději věnuješ, jsi odpověděl: poezii a lásce. Proč právě láska je tak často námětem básniček od těch lidových až po díla světových básníků?

Láska je symbol svobody a svoboda je krev poezie. Rozum se dá lehce zkorumpovat, láska nikdy; ta nás může zničit, ponížit, ale zkorumpovat se nedá. A jestli dá, je to její konec.

V básni *Několik možností* si pohráváš s představou, že Bůh se má zjevit na jednom televizním kanálu, ale výsledkem je zrnění obrazovky. Znamená to, že Boha nemůžeme vidět, že na nás zanevřel?

- 1 • *JŽ a bedly (2023)*
- 2 • *Předávání Ceny Františka Hrubína za celoživotní dílo 2022 (vlevo hejtmanka Petra Pecková, vpravo Lubomír Brožek)*
- 3 • *Foto JŽ od T. Krista*
- 4 • *Na chalupě před malbou vnučky*

To vymysleli před lety v USA – že se Bůh zjeví na TV kanálu, a miliony lidí na něj čekaly, samozřejmě marně... Lidé mají takového Boha, jakého si zaslouží. Kam se poděl ten starý dobrý Pánbůh, který spolu se svatým Petrem chodil po zemi a odměňoval bohabojné lidičky? Zdá se mi, že nastává nový středověk. Nejen islám, i křesťanství ovládli fanatikové. Nakonec bychom si s Pánembohem nejlépe rozuměli my neznabozi.

O čem by sis povídal s Pánembohem, kdyby ses s ním potkal v nějaké obyčejné hospůdce nebo v taverně u moře?

Nejspíš o tom, proč je svět takový, jaký je. Hlavně bych mu naslouchal a neskákal bych mu do řeči. Zeptal bych se jenom na to, proč nás coby mořské živočichy nechal vystoupit z moře na pevninu – nejsou snad delfíni nebo kosatky šťastnější? Nepotřebují ani obydlí, ani auta, ani fabriky, ani armády, dokonce ani oblečení.

Možná by ti taky řekl, až byste se loučili, že všichni kráčíme domů. A kde jsi doma ty, básníku?

Až umřu, rád bych, aby můj popel vysypali do řeky, a já bych odplul domů do moře... To jsem přehnal, co? Ve skutečnosti se už víc než 40 let cítím doma v Podolské ulici v Braníku, kousek od Vltavy. Ale moje nejmilejší řeka je Otava, k níž jsem v mládí chodil plavat, sportovat i randit.